

Pannonhalmi látogatás

Várszegi Asztrik püspök, bencés főapát nyíltan vall titkairól

Asztrik szép üzenetét nyitom ki gondterhelten az éjszaka közepén. Így szól idézete a számítógépen:

"A fény nem azt jelzi, hogy nincs már többé éjszaka, de azt igen, hogy hajnalodik, és a sötétség legyőzhető." (H. Fries)

Heinrich Fries a XX. Század egyik kiváló német teológusa volt. Róla mondta Josef Ratzinger bíboros 1990-ben:

„... kulcsot adott a kezünkbe, hogy a történelmi gondolkodást beépítsük a teológiába, vagy jobban mondva: megtanított arra, hogy történelmi módon gondolkodjunk a teológiában, és így felismerjük a hit identitását annak minden fejlődési formájában.”

Már régóta terveztem, hogy néhány napra elmegyek **Pannonhalmára**, hogy megismerjem levéltári "hőseim" történelmi színhelyét, ahol a dossziék szereplői éltek, nevelkedtek, tanultak, tanítottak, fohászokdtak, áldást osztottak; hitet tettek és megbotlottak, felemelkedtek és a gyarlóság mocsarába süllyedtek. A levéltárak sok mindenről nem tudnak, hiányosak, nem találod az összefüggéseket, a hivatalok iratai mögött nem érzed az emberi megpróbáltatások magasságát és mélységét. Az emlékezet, a tapasztalat, a sorsfordítón megélt élmény néha jobban tanúsítja a viseltes múltat, mint a törvényes dosszié tartalma. Sorra halnak meg az utolsó tanúk, siessen ki még beszélni akar a búcsút intőkkel.

Messziről feltűnik és fenséges az alkonyatban Szent Márton monostora a Pannonia feletti hegyen ("Monasterium sancti Martini in monte supra Pannoniam"). **Szent István** királyunk 1002-ben

kelt kiváltságlevele szerint édesapja, **Géza** fejedelem alapította valószínűleg **996**-ban. Olyan kiváltságokat kapott, mint amilyeneket a bencések anyamonostora: Monte Cassino. A kiváltságlevelen kívül ma levéltárában őrzik legrégebb nyelvemlékünket: a tihanyi apátság 1055-ből származó alapítólevelét is.

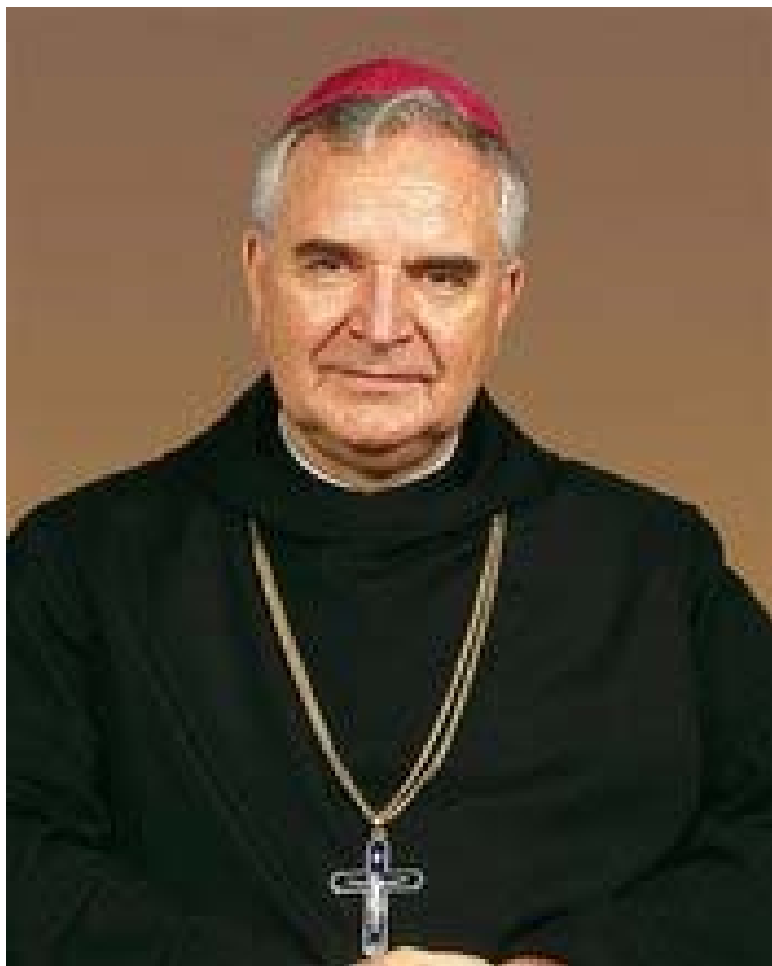

A pannonthalmi apátság madártávlatból

A Szent Hegyen épült monostor az Istennel való találkozás helye. A város: az emberek közösségének színtere. A "hegy" és a "város" kettőssége nemzedékeknek szóló üzenet. **Várszegi Asztrik püspök, bencés főapát** írja "A Regula ösvényén" című lelki olvasmányban (Lectio Divina):

"A hegyre épült város őrhely, hiszen a magasból rálátás nyílik az emberek völgyeire és síkságaira, ahol azok élnek, dolgoznak, és esetleg veszélyeztetni őket a kísértés: elvesznek a mindennapi kenyér harcának buktatóiban, elvesztik az egészsre való érzékenységet, és csak a rész, sőt annak is csak ígérete van szívükben. A rész szerint való élet többlet fájdalommal és többlet szenvedéssel jár. Többel, mint ami emberlétünknek egyébként velejárója

lenne. A hegy csúcsa metszéspontja az égnek és a földnek. A hegyre épült város lakója ezt a dimenziót magában hordja és hirdeti. Ez az az isteni távlat, amely kiemel, felemel, megszabadít a mindennapok kicsinyességétől, cselekvésre, újramezésre, újjáépítkezésre szabadít fel."

Várszegi Asztrik püspök, bencés főapát

Regula és „ordo vivendi”

Szent Benedek (Benedictus: Áldott) kb. 470 és 547 között élt. A szabin hegyek közötti Nursiából (ma: Norcia) Rómába ment tanulni, ám az ottani erkölcstelen életből kiábrándulva tanulmányai befejezése előtt visszavonult előbb Enfidébe (ma: Affide), majd Sublacumba (ma: Subiaco). Remeteként tanítványaival 529-ben Cassinum hegyén (ma: Monte Cassino) telepedett le véglegesen, itt alapította meg monostorát, s írta meg a Regulát, a közösségben élő szerzetesek szabálykönyvét, amely Előszóbból és 73 fejezetből áll.

Bencés szerzetesek

A **Regula** szerint élő szerzetesek apátjuk vezetésével radikális keresztény életet élnek, alá vetve magukat az evangéliumi útmutatásnak. Tisztaság, puritánság, engedelmesség jellemzi mindennapjaikat, amelyeket a tanulékony szív megőrzésével kitölt az iskolai és a lekipásztori munka, a közösségben végzett imádság (liturgia), a lelki épülést szolgáló olvasmányok (Lectio Divina) és az igehirdetések (Homiliák). E hivatás elemek közti harmónia

megtalálása az egyik legfontosabb törekvése a Rendnek.

Szent Benedek Rendje (Ordo Sancti Benedicti) történetének egyik meghatározó vonása, hogy sohasem az "ordo", tehát a szervezet tartotta össze elsődlegesen, hanem az "**ordo vivendi**", az életmód, amelyet a Regula jelölt ki, s nem valami merev szervezeti centralizmus. Az együvé tartozás keretét azok az egyensúlyok jelölik ki, melyek a Lélek szabadságában és a "szárnyaló Szív" folyvást megújuló működésében születnek nyitott ajtók mellett, amikor a benedeki hagyományokból kiindulva keresnek a realitásoknak megfelelő bölcs válaszokat a kor mindenkori kérdéseire. Annak ellenére van ez így, hogy a XIX. század végén XIII. Leo pápa a különféle bencés monostorok összefogására létre hozta a Bencés Konföderációt, Rómában felállította a bencések nemzetközi tanulmányi házát, a Szent Anzelm Kollégiumot, s kinevezte a primás apátot. Mégis, voltak monostorok, sőt monostor-csoportok, melyek kimaradtak az egységesítésből.

A XVIII. század felvilágosult uralkodói csak azokat a szerzetes rendeket támogatták, melyek hasznosak voltak az állam számára, így például tanítással vagy betegápolással foglalkoztak. Ezért is, mivel Szent Benedek követői a Regula szerint a közösségi életet tekintették céljuknak, II. József 1786-ban bezáratta a magyar bencés kongregáció összes házát. Csak 1802-ben térhetett vissza a Rend, feladatul kapva a középiskolai oktatást.

A II. világháború idején, 1944 őszétől a Pannonhalmi Főapát-ság területen kívüliséget élvezett a Nemzetközi Vöröskereszt védelme alatt. Elvileg csak nőket és gyermekeket fogadhatott be, mégis a 3000 menekült között férfiak is voltak, a falak között kórház, műtő, csecsemő otthon, óvoda és iskola működött.

945-ben birtokait, 1948-ban iskoláit államosították. 1950-ben, a szerzetes rendek feloszlásakor a Pannonhalmi Szent Benedek Rend megmaradhatott két gimnáziummal, s korlátozott létszámmal. Megszűnt a tanárképzés, a Rend tagjai az egyetemeken szerezhettek diplomát. Felszámolták az egyházmegyét, a győri egyházmegyéhez csatolták, s csak 1990-ben állították vissza önállóságát.

A Bazilika belülről

A **Magyar Bencés Kongregáció** tagjai: Pannonhalmi Főapátság, tihanyi, bakonybéli és győri perjelség, Sao Pauloi-i Szent Gellért Apátság, budapesti és révkomáromi rendház, tiszalpäri Szent Benedek Leányai Társaság kolostora. A Magyar Bencés

Kongregáció 1893 óta tagja a **Bencés Konföderációnak**. Asztrik főapát eddig a Szláv Bencés Kongregációt is képviselte. A Konföderáció székhelye Rómában van az Aventinus dombon, ez a Szent Anzelm Apátság és Kollégium. Az alapelvek minden közösség számára ugyanazok, de az egyes házak nagy szabadságot élveznek a tekintetben, hogy miként valósítják meg a Regula értékrendjét a saját körülményeik között. Négy évenként a világ összes bencés apátja Rómában találkozik. Minden évben húsvétkor a salzburgi apáti konferencián a német nyelvterület apátjai gyűlnek össze.

A Pannonhalmi Főapátság értékörző, spirituális, gazdálkodó és kultúrát teremtő közösség, csaknem **40** szerzetessel, **320** fős iskolájával és kollégiumával, **60** személyes szociális otthonnal. A település környékén a legnagyobb munkaadó.

Egy-egy monostor szerzetes közösségéhez – a történelmi időktől napjainkig – csatlakoztak az **oblátusok, obláták**. **Obláció**: Istennek adott ígéret a keresztény életre a bencés Regula szellemében, hívők lelki közössége egy monostorral. **Oblátus**: a keresztény személy Istennek följánlott életprogramja. Kiemelkedő bencés személyiségek, - így Szunyogh Xavér Ferenc, Vályi Húgó, Juhász Gergely, Iróffy Huba, Solymos Szilveszter és Várszegi Asztrik – körül alakultak ki oblátus csoportok, korábban legálisan, a pártállam idején illegálisan, majd 1989-től ismét szabadon szerveződtek. Híres volt Legányi Norbert főapát és követőinek kapcsolata – Kiss Gabriella: *Tarzícia*, Szauerné Fetter Terézia: *Blondina*, Görgey Edit: *Skolasztika* testvér -, a főapát döntése szinte Isten szava volt számukra. Ma is létezik a Bencés Oblátus Közösség, spirituális tartalmú lapjuk az Obláció.

1996-ban a Főapátság fennállásának ezer éves fordulója alkalmából vendége volt **II. János Pál pápa**. 1994-ben **II. Alekszij pátriárka** járt a hegyen, s a főapát világ vallások közötti közvetítő szándékának egyik szép példajaként megfordult itt a **dalai láma** is.

II. János Pál pápa látogatása

Kapaszkodik kis kocsim a Dózsa György út felől a Cseider völgyön keresztül szállásomhoz az erdő alján frissen épült **Szent Jakab Házhoz**. Rázós a horhós út vége, kövek és gyökerek tarkítják, de a legnagyobb baj az, ha szemből jön egy másik kocsis, valakinek vissza kell fordulnia, mert ketten nem férünk el egymás mellett. Egyszerű, tiszta és olcsó a szálláshely egyéni és csoportos zarándokoknak, nagycsaládoknak, kerékpárosoknak, testileg-lelkileg feltöltődni vágyóknak. Az öt különálló földszintes épületében 67 vendéget tudnak egyszerre elhelyezni, akadálymentes bejáratokkal is. Ketten vagyunk Kedvesemmel egy nyolc személyes szobában; emeletes ágyak, padlófűtés, zuhanyzó, wc., teakonyha, benne hűtőszekrény. A központi épületegyüttesben ebédlő és közösségi terem, igaz, büfé és étterem nélkül, ám kocsival tíz percre, az Apátság melletti Kosaras dombon modern, európai színvonalú, igényes étterem és borbár létesült a Látogató Központ két-szintes épületében, zöld tetőterasszal, nyitott és fedett parkolóval, kerékpártárolóval és csomagmegőrzővel. A Viator nevet kapta,

ami latinul utast, úton lévőket jelent.

Szent Jakab Zarándokház a Cseider völgyben

A gondnok már hallott valamit, úgy tudja, hogy a Levéltárba jöttem tudományos kutatóként állambiztonsági ügyekben, az Apátsági Pincészet lelkes ifjú menedzsere a sajtómunkások nagyüzemi forgalmához illő rutinszerű kérdészt teszi fel: *"Melyik sajtószervnek lesz a nyilatkozat?"* Ezzel szemben a Látogató Központ fogadóépületénél beállunk a sorba, fizetünk a kasszánál, s a TriCollis Apátsági Tárlatvezető Iroda csoportjaival járjuk be a világorökség részét. Előbb egy negyedórás filmet vetítenek, ez készít elö a másfél évezredes életformával, a szerzetesközösség mindennapi életével való találkozást, azzal a szellemiséggel és hagyomány világgal, melybe a XXI. századi turista belecsöppen, amikor belép a monostorba. Két napi utunk állomásai idegenforgalmi reklám nélkül: Bazilika, altemplom; Porta Speciosa és a ke-rengő; Boldogasszony kápolna; Millenniumi emlékmű; Könyvtár; Levéltár; Gyűjtemények; Arborétum; Apátsági Pincészet; Apátsági termékek. Nem látogatható a barokk ebédlő, mert "... a szerze-

tesközösség szűkebb életteréhez tartozik..."

A nem látogatható ebédlő

A lelkiismereti küzdelmek sikere és kudarca

Várszegi Asztrik, - aki 1991 óta főapát, s kilenc éves küldetését kétszer hosszabbították meg: 2002-ben és 2009-ben erősítették meg hivatalában újra - jól látta meg, hogy nemcsak védeni és gyarapítani kell **a világ kulturális örökségének részét** képező Pannonhalmi Bencés Főapátságot, hanem igényes vendégbarát helyé is kell tenni, ezért nagyszabású turisztikai fejlesztési programba kezdett. Természetesen tudta azt is, hogy olyan időkben, amikor túlélésre kell berendezkedni, amikor csökken az állami támogatás,

kevesebb az adomány, s a vállalkozásokkal is elég sok a gond, elsősorban uniós támogatást kell szerezni és megnyerni egy nagy bank befektetési kedvét. Mindkét utóbbi sikerült. A főapátság és az MKB közös tulajdonában lévő borház tavaly már elnyerte az Év pincészete díjat. Folynak az arborétum és a gyógynövénykert felújítási munkálatai, készül a levendula lepárló. Az univerzális értékek a magyarság szellemi hagyományaival a minőségi kínálatban találkoznak.

A könyvtár

Asztrik tehát építkezik, szervez, fejleszt, modernizál, óv, ápol és eltakar, miközben folyvást egyensúlyt teremt. Ebben példaképei azok az elődei, akik kritikus történelmi időszakokban töretlen hittel újra tudták kezdeni az építkezést. Ilyen volt **Pálfy Mátyás** főapát, aki 1639-től a török dúlás után újjászervezte a Rendet. **Oros (Uros)** apát (1207-1243) a ma is meglévő templom építetője visszaverte a mongolokat a monostor falai alól. **Tolnai Máté**

apátsága idején (1500-1535) Pannonhalma kiemelt helyet kapott a magyarországi bencés monostorok között és 1541-től főapátság lett. **Sajghó Benedek** főapátságának negyvenhat esztendeje alatt (1722-1768) jelentős barokk építkezés folyt a monostorban. A XIX. században sok tudós bencés élt Pannonhalmán, akik kitörölhetetlen nyomot hagytak a Főapátság szellemi arculatán: **Czuczor Gergely, Jedlik Ányos, Rómer Flóris, Rónay Jácint, Guzmics Izidor** és mások.

Kelemen Krizosztom

Kelemen Krizosztom - akiről doktori disszertációját írta Asztrik - 1929-ben koadjutorként kezdett, majd főapát (1933-1947). Azt őt követők már az állam és az egyház viharos évtizedeinek küzdelmei közepette kerültek a Rend élére, amikor az állambiztonsági szolgálat is beleszólt a kinevezésekbe. 1947 és 1990 között a Pannonhalmi Bencés Főapátság főapáti lakosztályát a munkás-paraszt hatalom osztályharcos következetességgel bemikrofonozta. Így volt ez **Sárközy Pál** főapát (1947-1957), **Monsberger Ulrik** kormányzó perjel (1957-1958), **Legányi Nor-**

bert főapát (1958-1969), **Monsberger Ulrik** kormányzó perjel (1969-1973) és **Szennay András** főapát (1973-1991) idején is.

De ne mélyedjünk el most az állambiztonság és Pannonhalma kapcsolatában. Ez külön dosszié, amit most átugrok, s később majd kinyitok. Terjedelme messze meghaladja ezen írás lehetőségeinek körét. Csak egy gondolatot emelek ki belőle. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában végzett kutatások eredményeként jobbra csak a három legsikeresebb állambiztonsági hálózati személyt, jelentéseik terjedelmét tekintve is „csúcsbeszűgöt” emeljük ki: **Szennay András** főapát („Szemere László”, „Szénási” fedőnevű titkos munkatárs), **Kapuy Vítál Károly** bencés gimnáziumi tanár, házgondnok („Rieger József” fedőnevű titkos munkatárs) és **Kiszely István Márk** ünnepélyes fogadalmas szerzetes, felszentelt pap („Feledi Zsolt” fedőnevű titkos megbízott) személyében.

Am mit tudunk azok lelkiismereti küzdelmeinek sikeréről vagy kudarcáról, akikről a hiányos iratoknál többet mondanak az egykori rendtársak, a szociális otthon lakói személyes emlékeik, tényszerű tapasztalataik alapján, helyenként oly páratlan memóriával, mint amilyenel a ma 90 éves galamboki **Takács Dénes** atya rendelkezik. (Így kezdi egy-egy esemény felidézését: „1967 december 21-én délután félháromkor esős időben történt, hogy...”) Vajon elbeszéléseik nyomán kaphatunk-e egyértelmű választ arra: tudott-e nemet mondani az állambiztonsági beszerző tiszteknek, vagy terhelő adatok, kompromittáló körülmények hatására hagyta magát megszarolni; szilárd hittel és erkölcsi tartással ellenállt, vagy karrierje érdekében hazafias alapon vállalta a besűgő szerepet a rend egy-egy tagja? Van, amit már bizonyossággal megválaszolhatunk, van, amit még nem. A háttérben bizony sok az emberi gyarlóság, gyávaság, megalkuvás, a hit és az elvek feladása egyik napról a másikra; nő ügyek, gyerektartás, homoszexualitás, alkoholizmus, összeférhetetlenség, üzletelés, csempész árú, forint kiajánlás, külföldön befizetett mise pénzék, káros szenvedélyek hatványozottan, stb.

Legányi Norbert

S micsoda megmosolyogtató fura életképek a Rákosi és a Kádár korszakból. A meghurcolt **Endrey Vendelnek** élete vége felé mindig mindene volt az IKKA csomagokból: kávé, kakaó, bor, szivar, francia konyak, sokan rájártak a „kávészatára”, mint a mézre, így egyidejűleg **Bánhegyi Jób**, aki nyíltan hangoztatta, hogy ő csak a Népszabadságot olvassa, mert az a legjobb vicclap (Kapuy Vítál jelentése, 1963. II. 16.) és **Hermann Ipoly László**, akiről Kapuy Vítál minden humor nélkül jelenti 1961-ben, hogy „Egyetlen komoly híve van itt a szocializmusnak: Hermann Ipoly László, aki csak a Népszabadságot olvassa.”

Zárjuk be ezt a dossziét, s nyissuk ki Asztrikét. Valójában hozzá jöttem. Egy-két durva cikket olvastam róla az interneten. A neve elé tett méltatlan jelzők után kérdőjelek sorakoznak jegyzetfüzetemben: *"istentagadó"?*, *"zsidó"?*, *"szabadkőműves"?*, *"ügy-nők"?*

Kezdjük a lexikális adatokkal.

Fortitudo mea Deus!

Dr. Várszegi Imre Asztrik OSB főapát (1946. január 26. Sopron, Horváth Rozália.)

1964-ben érettségizett Sopronban, a Berzsényi Dániel Gimnáziumban. Még abban az évben belépett a Pannonhalmi Szent Benedek Rendbe. 1964-1968: a Pannonhalmi Főapátság Szent Gellért Hittudományi Főiskola hallgatója. 1971. augusztus 29-én szentelték pappá. 1976-ban történelem-német szakos középiskolai tanári diplomát szerez az ELTE Bölcsészettudományi Karán. 1976-1988: gimnáziumi tanár Pannonhalmán és oktat a Szent Gellért Hittudományi Főiskolán. Novicius mester 1978-1987, főmonostori perjel 1985-től. 1985-ben a történelem tudományok doktora címet szerez az ELTE-n, 1997-ben pedig PhD fokozatot. Témája: Kelemen Krizosztom pannonhalmi főapát (1929-1950).

1988. december 23-án II. János Pál pápa culusi címzetes püspöké és esztergomi segédpüspökké nevezi ki. Jelmondata: **Fortitudo mea Deus** (Erősségem az Isten). 1989. február 11-én szentelik püspökké Esztergomban.

1989 márciusától 1991 júliusáig a Budapesti Központi Papnevelő Intézet rektora és püspöki helynök az Esztergomi Főegyházmegyében. 1990 júniusa és 1993 márciusa között a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia titkára. 1990: a Máltai Lovagrend káplánja. 1989. február 2: a leuveni Katolikus Egyetem díszdoktora.

1991. január 5-én pannonhalmi főapáttá választják.

1998: a Bajor Bencés Akadémia Történeti szekciójának rendkívüli tagja. 1999: a Magyarországi Keresztény-Zsidó Tanács elnöke. 2001: a Bolyai Műhely Programbizottságának elnöke. 1991-2000: A MKPK médiaügyekkel megbízott püspöke. A 2006-ban létrehozott Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány elnöke. Az MKPK Kultúra és Tudomány Bizottságának (koráb-

ban: Egyháztörténeti Bizottság) és a Megszentelt Élet Bizottságának elnöke, Oktatásügyi Bizottságának tagja. A Férfi Szerzeteskonferencia elnöke.

2000-ben és 2009-ben a főmonostori konvent tagjai titkos szavazással újra megerősítették főapátnak.

XVI. Benedek pápánál a Vatikánban

A bencések a harmóniát, az egyensúlyt keresik fegyelemmel és mértékletességgel. Ahogy a Regula mondja: „**Őrizd meg a rendet és a rend megtart, megőriz téged.**” A Regula egyszerűsége és tisztaságra nevel és bölcsen kompromisszumokat enged, hogy a realitásokhoz való alkalmazkodással túlélj a nyers valóság megpróbáltatásait.

A Szent Jakab Házban éjszaka Asztrik világgépét próbálom összerakni és megérteni, amikor hajnalig olvasom nézeteit, nyilatkozatait, melyekben a bencés rend mai karizmáját rajzolja fel. (Hajnal felé aztán néhány hazatérő sörös zarándok elűzi gondolataimat.)

A bencés **közösségben** gondolkozik és nem szervezetben. A megtalált hit örömét, harmóniáját és békéjét közösségben és egyénilig előítélet- és félelemmentes szeretettel akarja megélni. Imádkozik és dolgozik, s miután kiszabadult a középkori barokk és rokokó bugyor jámborságából és kegyességéből, gögtől mentesen **nyitott** a mai világra, mert azt megérteni és alakítani akarja. **Dinamizmusával** bizonyítottan többlet örömet és boldogságot tud felmutatni a meghaladott világ ellenében.

Hívőnek kell lenni, csak a hit vezethet hiteles tanúságtételhez. A jámbor megalázkodás nem a kereszténység, hanem a hanyatló és statikus vallások velejárója. A **radikális** keresztény útkövetés életalakító, valóságformáló, mert **új válaszokat** keres hívők és nem hívők szüntelen kérdéseire, súlyosbodó napi gondjaira, lelki bajaira, morális megingásaira.

A világválság nem csak gazdasági, pénzügyi, társadalmi, hanem lelki, szellemi, erkölcsi és vallási is. Világvallások állnak szemben egymással, pedig egy Atyának vagyunk mindnyájan a gyermekei. Példátlanul züllesztő emberbutítás folyik a világ számos részén. A mai ember pedig önmagát veszíti el, ha benső értékeit adja el napról napra a kufárok piacán.

A bencés rend nyitott ajtóval és szívvel, **szabad** lélekkel akar segíteni amikor **közvetítésre** vállalkozik, találkozókat kezdeményez a különböző áramlatok közötti párbeszéd érdekében. Sorsközösséget a **nemzettel**, az egész magyar társadalommal vállal, s nem négyévenként jövő-menő politikai pártokkal. Tőlük tisztes távolságot tart, mert nem lehet önző érdekek szerint szolgálni tartós értékeket, távlatos célokat, Isten örök országát.

A mai Magyarország humántragédiája – vallja a bencés főapát -, hogy az emberek gondolkodása, lelki alapállása nincs a helyén. Mindenki szemben áll mindenkivel, senki sem akar senkivel beszélni, a folyó két partján álló **szekértáborokból** ordítznak át az emberek egymásnak, de közben az azonos parton állók is veszekednek egymással. A szekértáborok egyre inkább elkülönülnek egymástól nemzeti, faji és felekezeti alapon. A rossz politika időnként alávaló módon állítja szembe egymással a katolikus, a

protestáns, az ortodox és a zsidó hívőket.

„A bencés közösségben gondolkozik és nem szervezetben”

Minden **hatalom** az egyházzal akarja legitimizálni magát, még akkor is, ha előbb összetöri, mint a kommunista hatalom az Állami Egyházügyi Hivatal és a BM Állambiztonsági Főcsoportfőnöksége segítségével. A politikai pártok szeretik azonosítani magukat némely egyházzal, feladatot is szánnak neki, de a manipulált egyházat ez visszanyesi, foglyul ejti, s előbb utóbb elveszti önálló fejlődésének dinamikáját. A kitarított, **megfizetett egyház** menthetetlenül válságba kerül. Neki nem megbízásból, hanem mindenkor a maga módján kell szeretetet és szolidaritást sugároznia, teremteni iskolát, szociális otthont, kábítószeres ambulanciát, prostituáltakat mentő intézetet, szervezni karitatív mozgalmakat. Az állam istenítheti a pénzt, az egyház soha, mert tudja, hogy ez előbb-utóbb teljes leépüléshez vezet, aminek gonoszság, gyűlölet és háború lesz a vége.

XVI. Benedek ezt kötötte a bencés rendiek lelkére: *„Per ducatum evangelii!”*: az evangélium szerint járjátok a keresztény

utat. Az evangélium mindig a **megújulás**, a nyitottság, a bátorság lelkületét erősíti és támogatja.

Hálószoza családi fényképekkel

Asztrik lejön elénk a főépület parkolójába, ott vár, udvariaságánál, figyelmességénél tán csak vonzó egyéniségének egyik leglényegesebb vonása: emberi kommunikációja megkapóbb: hiteles és hatásos. Vérében a retorika, a gondolat pontos megfogalmazása, tiszta kiejtés, jó ütemérzék, helyükön a hangsúlyok, akár csak a gesztusok. Halkan, nagyon belülről beszél, a tartalom az elsődleges, nem a külsőség, a lényeget előre hozza, kiugratja a mondat elején. De mégsem ez a legmegragadóbb, hanem a tekintete, amely nem enged, tartja a figyelmet, felemel a felszínről és követésre kényszerít az elvont világ mélységeibe. Tudja mindazt, amiről a Regula így szól:

A 404-es szobában Szennay András volt főapát lakik

„Halál és élet van a nyelv kezében”, ám „... a hallgatás kedvéért néha még a jó beszédektől is tartózkodnunk kell, mennyivel inkább kell a bűnnek büntetése miatt a rossz szavakkal felhagynunk. Tehát a hallgatás fontossága miatt a tökéletes tanítványok is ritkán kapjanak engedélyt még a jó, szent és épületes beszédre is, mert írva van: 'A sok beszédben nem kerülöd ki a bünt' (Regula 6.)

Míg nem olvastam el a Regulát, nem értettem: miért hallgat időnként levelezésünkben Asztrik néhány szokatlan felvetéssel, még inkább kritikával kapcsolatban. De sohasem magáról, hanem másokról. Magáról nyitott, másokat véd, míg lehet.

A hagymás rostélyos vagy a paprikás krumpli konyhából kicsapódó illata tekereg fölfelé a lépcsőkön, melyeken a főemeletre tartunk. Balra a 404-es szobában a 90 éves Szennay András, volt főapát, ki ma már csak toloszékben közlekedik. (Újságíróként jut eszembe róla, hogy a rendszerváltás után két évig, 1990-92 között a Magyar Katolikus Újságírók Szövetségének elnöke is volt.)

Szemben a falon a bencés rend kiemelkedő személyiségeinek festett portréi, köztük azoké, akik a legközelebb álltak Asztrikhoz: **Kelemen Krizosztom** főapát, a küldetésbeli példakép, akiből doktorált, s kinek arcképe a főapáti lakosztályban is látható, és **Legányi Norbert** főapát, akit 17 éves korában, a Berzsényi Gimnázium tanulójaként ismeretlenül szólított meg Sopronban: bencés növendék szeretne lenni. Halála pillanatában is a főapát mellett volt Pannonhalmán, fogta a kezét; szerette és sokat tanult megpróbáltatásokkal teli küzdelmes életéből.

„Milyennek kell lennie az apátnak?” kérdi Szent Benedek Regulája. És válaszol: *„Az apát, aki méltó arra, hogy monostor élén álljon, mindig tartsa emlékezetében, hogy minek nevezik, és az elöljáró nevének tettekkel feleljen meg. Hisszük ugyanis, hogy Krisztus helyettese a monostorban... parancsa és tanítása az isteni igazság kovászaként áradjon szét a tanítványok szívében. Mindig gondoljon arra az apát, hogy mindkét dolog, mind az ő tanítása, mind tanítványai engedelmessége szigorú vizs-*

„Ez egy kötény, ahogy a Regula előírta...”

gálat tárgya lesz az Isten félelmetes ítélete során. Tudja meg azt is az apát, hogy a pásztor hibájának róják fel, ha a Gazda bármily tekintetben kellenél kevesebb

hasznot talál a juhaiban.” (Regula 2.)

A főpát **lakosztálya** is puritán, Asztrik egyedül főzi a teát és a kávé. Egyszer csak megragadja a hasánál vastagabb szerzetesi ruháját, fél kézzel összehúzza: „*Tudod mi ez a rátét, Csaba? Nem valami díszítő elem, hanem egy kötény, azért, hogy az alatta lévő ruhát megvédje munka közben.*” A Regula azt parancsolta, hogy a szerzetesek olyan ruhát hordjanak, olyan színűt és durvaságút, s olcsón megszerezhető, amelyet az azon a vidéken lakók, tehát a parasztok.

A püspök hálószobája

Amikor a fogadószobából átszalad valamiért dolgozószobájának íróasztalához, keres valamit, s aztán váratlanul hív, menjek át, akarva-akaratlanul bepillantok **hálószobájába**, sőt Kedvesem is, ami különösen szokatlan, hisz női szemeket el sem tudott képzelni a Regula a szerzetes hálóhelyén. Az egyszerű deszka ágy keménynek tűnik, rajta erdélyi szőttés ágyterítő, a három népi hímzésű párna közül kettő szintén erdélyi mintájú, még Asztrik édesanyjának keze munkája, a harmadik már modernebb, valamelyik

születésnapjára kapta; oldalt **családi fényképek**, édesanyja, altiszt atyai nagyapja, s annak gyermekei, köztük Asztrik édesapja.

Történelmi a lakosztály azért is, mert itt lakott **II. János Pál pápa** 1996-os látogatásakor, Asztrik kiköltözött arra az időre szerényebb körülmények közé. (Ámbár a szerénységgel soha sem volt baj Pannonhalmán, jártam már néhány püspöki és érseki palotában aranytól ragyogó barokk díszítések, faragott fénylő ágyak, nehéz bársony függönyök és süppedő keleti szőnyegek között. A Szent Atya sem hiányolta a luxust, ismeri a bencések sallangtalan világát. Jól érezte magát itt.)

„Édesanyám salamonfai, illetve csepregi”

Azért megjegyzem mosolyogva:

- Nem ezt írja elő a Regula! S idézem a 22. fejezetet: „Hogyan aludjanak a szerzetesek?” „Ha lehetséges, mindnyájan egy helyen aludjanak; ha pedig nagy számuk ezt nem engedi, tizenkét vagy huszanként aludjanak dékánjukkal együtt, hogy őrködjék fölöttük. Ebben a helyiségben egészen reggelig égjen a mécses. Ruhában

aludjanak, és övvel vagy kötéllel felövezve, de késük ne legyen az oldalukon, amikor alusznak, hogy az alvót álmom közben véletlenül meg ne sebezze. Így a szerzetesek mindig készen legyenek arra, hogy a jeladásra késedelem nélkül fölkeljenek és egymást megelőzve, de mégis komolyan és serényen az istenszolgálatra siessenek. A fiatalabb testvérek ágycái ne legyenek egymás mellett, hanem az öregebbekével vegyest.”

- Ma már mindenki külön alszik, a növendékek kollégiumi körülmények között, s nem nappali ruhában övvel vagy kötéllel, és késünk sincs az oldalunkon, sőt, nekem egyáltalán nincs késem. – válaszolja Asztrik. De annak idején így kívánta a szerzetes élet és bölcsen fogalmazott a Regula, mert életszerűen óvott a veszélyektől és a kisértésektől.

És kivételt is tett, ha a körülmények és a helyi viszonyok úgy kívánták rugalmasan megengedő volt. Mert egyfelől azt mondja: *„Semmi sem ellenkezik annyira a keresztény emberrel, mint a mértéktelen evés és ivás, amint a mi Urunk mondja: 'Vigyázzatok, hogy szívetek el ne nehezdedjék a mértéktelenségben.' (Regula 39.)* A következő fejezetben mégis a realitásokhoz igazítja a mértéket, amikor ezt írja elő: *„Ha a helyi viszonyok, a munka vagy a nyári hőség miatt többre lenne szükségük, azt az előjáró ítélje meg. De mindenképpen ügyeljenek arra, hogy sokat ne igyanak, vagy éppen meg ne részegegyenek. Bár azt olvastuk, hogy 'a bor egyáltalán nem való szerzeteseknek', de mivel korunkban lehetetlen a szerzeteseket erről meggyőzni, legalább abban egyezünk meg, hogy ne igyunk a telítettségig, hanem mértékletesebben; hiszen 'a bor elszakítja Istentől még a bölcséket is'” (Regula 40.)* Azért **bölcs** a Regula, mert megérti és tudomásul veszi a földi élet **realitásait**, nem menekül kegyes családokba, hanem megbocsátóan tiszteli az esendő embert..

„Atyai nagyapám: Vobrák Ferenc családja”

Én pedig azt az általános következtetést vélem kicsengeni, hogy ha korunkban nem tudjuk egymást meggyőzni igazságainkról, legalább meg kéne egyeznünk bizonyos **kompromisszumokban**, hogy legyünk mértékletesebbek, különben a gyűlölet elsza-

kítja az Istentől még a bölcseket is. S úgy érzem, Asztrik is ezt hirdeti és tesz szüntelen kísérleteket, feláldozva a kudarcok oltárán nem keveset személyes tekintélyéből is. *„Az egyház és a magyar valóság határmezsgyéjén próbálok derűvel járni. Olyanok közt próbálok közvetíteni, akiknek egymástól igen távoli az egyházképe.”*

Fájdalmas sebeket kap részsikerek árán amikor az állambiztonsági múlttal való szembenézést sürgeti egyházában. *„Bűnbánat és a múlt bevallása nélkül nincs megtisztulás.”* *„Addig nem tudunk evangéliumot hirdetni hitelesen, amíg nem bíznak bennünk.”* *„Személyes megtérésre és kollektív megtisztulásra van szükség, hogy az egyház újra tudjon indulni...”*

Iszonyúan zord ez a harc. Sokszor eszébe jut az Ady idézet, mely négy évig (1960-64) volt előtte az osztály falán a soproni Berzsényi Dániel Gimnáziumban: *„Bár zord a harc, megéri a világ.”* Én folytatom a sort: *„Ha az ember az marad, ami volt: Ne-*

Ilkei Csaba: „Kezdhethük az interjút, négy szemközt vagyunk.”

mes, küzdő, szabadlelkű diák.” (Ady: „Üzenet egykori iskolámba.”) Püspökként választott jelmondata, a „*Fortitudo mea Deus*”: „Erősségem az Isten” a 61. zsoltárban szerepel, azt fejezi ki, hogy nem magamban bízom, hanem az Istenben.

„*Per ducatum evangelii*”

Tán abban a székben ülök, melyben II. János Pál pápa 1996-ban, velem szemben a bencés püspök, főapát: Dr. Várszegi Imre Asztrik, kit 1991 óta háromszor választottak újra. Most már négy-szemközt vagyunk. Bekapcsolom a magnómat

- Kezdjük a kérdőjeleimmel, essünk túl a legkényesebb kérdéseken...

- *Nem veszem zokon. De várjál, kitalálom és megelőzöm az elsőt. Egy öreg paptársam is ide akart kilyukadni évekkel ezelőtt, de ami kiderült a válaszból, az egy életre meglepte. Szóval, 1988. augusztus 20-án Budapesten a Kárpátia étteremben találkoztam az Amerikából érkezett régi levelezőtársammal: **Dr. Horváth Miklós** clevelandi filozófia professzorral, aki 1947-ben elkísérte Kelemen Krizosztomot Párizsba. Jóizű beszélgetésünk során mindenképp arra akart kitérni magyarosított nevem kapcsán, hogy **zsidó vagyok vagy nem?** Elmondtam részletesen a családfámat, s amikor idővel odaértem, hogy anyai nagyapám édesanyja Ragasits Rozália, akkor felkiáltott: „Te Jóisten, akkor a nagyanyám a te déd-nagyanyád!” Így volt igaz. Többé nem érdeklődött a származásom felől.*

- De én igen. Ha felvázolnád vagy lerajzolnád mindkét ágat. S milyen névről magyarosítottál Várszegire? Olvastam, hogy a fotexes milliárdos Várszegi rokona vagy...

- *Nem vagyok rokona, nincs semmilyen családi összefüg-*

gés. Ő más névről magyarosított Várszegire.

- Édesanyádat korábban úgy említetted, hogy burgenlandi...

- *Édesanyám: **Horváth Rozália** apai ágon salamonfai (ma Zsira nagyközség) volt, anyai ágon a Bodsza család csepregi (Sopron megye).*

- Édesapád ága?

- *Nagyapám a Bakonyban, a Zirc melletti sváb-szlovák faluban, Nagyesztergáron nőtt fel. Vobrák Ferencnek hívták, felesége született Császár Mária. Négy fiú gyermekük: Ferenc (édesapám), Imre, Géza és József. Apám, **Vobrák Ferenc** 1935-ben adta be a magyarosítás iránti kérelmét, több nevet is megjelölve. A Várszegit fogadták el. 1946-ban engem már Várszegiként Imrének kereszteltek. Asztrik a bencés szerzetesként felvett nevem.*

- Várszegi (Vobrák) Ferenc és Horváth Rozália házasságából hány gyerek született?

- *Egyedül én. Nem volt testvérem.*

- A Keresztény-Zsidó Tanács elnöke vagy...

- ***Már nem.** Tavaly kértem Erdő Péter bíboros primás urat, mentsen fel. Bebizonyosodott, hogy csak olyan személy tudja ellátni ezt a feladatot, aki állandó jelleggel Budapesten él. Öregszem, elnyűttem Trabantomat, Ladámat, Lada Szamarámat, de a Volkswagenbe is egyre ritkábban ülök be, meggondolom, hogy kimozduljak-e Panonhalmáról.*

- Ki az utódod a Tanács élén?

- *Dr. Székely János, Esztergom-budapesti segédpüspök. Egyetértek azzal, hogy a párbeszédet folytatni kell, nem lehet elzárkózni a problémák elől.*

- Szabadkőművesség. Azt olvastam, hogy egy nagy hatalmú szabadkőműves páholy élén állsz rejtélyesen és megfellebbezhetetlen tekintéllyel...

- *Nem álltam és nem állok, **titkos hatalmakat nem szolgállok.***

...és interjú közben

- A Pallas Páholy tagjaként említett egy híradás...

- *Könyvbemutatójukon voltam két alkalommal, feltételezem, ezzel tévesztették össze a tagságot.*

- Jeruzsálemi Szent János Szuverén Máltai Lovagrend Autonóm Perjelségek Szövetségének Magyar Nagyper-

jelsége, mely 2000. május 27-én alakult...

- *Hallottam rólok. De engem csak a **Szuverén Máltai Lovagrend kápláni tisztére** hívtak meg akkor, amikor esztergomi segédpüspökként két és fél évet Pesten töltöttem (1989-91). 1989 őszén ünnepélyes keretek között vettek fel a Lovagrendbe a budapesti Egyetemi Templomban Kozma Imrével és Bolberitz Pállal együtt. Elfoglaltságom és a távolság miatt időnként egy-egy misét, lelkigyakorlatot vállalok, ha kérnek.*

Múltfeltárás: csalódás és lemondás

- Miért mondtál le tavaly a Lénárd Ödön Alapítvány Kuratóriumának elnöki posztjáról, mikor épp ennek az alapítványnak a feladata a katolikus egyház állambiztonsági múltjának feltárása, a megtisztulás és a társadalmi bizalom visszaszerzése?

[**Lénárd (Loszkot) Ödön** (1911-2003) piarista szerzetes, latin-történelem szakos gimnáziumi tanár Kecskeméten és Szegeden, az Actio Catholica titkáráként tiltakozott az egyházi iskolák államosítása ellen, ezért 1948 június 28-án letartóztatták és izgatás címén elítélték. Különböző koholt vádak alapján rövid megszakításokkal 18 és fél évet töltött börtönben. VI. Pál pápa 1977 júniusában szóvá tette a Rómába látogató Kádár Jánosnak, hogy Lénárd Ödön már majdnem két éve az egyedüli börtönben lévő elítélt pap. Ezután szabadult harmadszor és véglegesen amnesztiával.]

- *Két éve szerepet vállaltam - bevezetőmmel és narrátor szövegemmel - Kabay Barna és Petényi Katalin „Hitvallók és ügynökök” című két részes dokumentumfilmjében, mely a múlt feltárásának első jelentős állomása volt. Ám a film nagysikerű vetítése után az egyházon belül többen botrányt kiáltottak. **Sok ajtó kinyílt előttem, sok bezá-***

egyház elhárítását végző III/III-1-a osztályról „**Kassai Imre**” titkos megbízott fedőnevére, aki hazafias alapon vállalta a hálózati munkát, aminek azért lett vége példátlan gyorsasággal már **1988. december 14-én**, mert a bejegyzés szerint **az együttműködést megtagadtad**. Már az első feladatnál?

„Ávós! Fogják meg!”

- *Én akkor nem tudtam, hogy ilyet kitöltöttek rólam, s noha éveken át kísérleteztek velem, még úti jelentést sem adtam.*

*Amikor Erős Lajos ezután felhívott, s bizonyára feladatot akart adni, nagyon dühbe gurultam. Ordítottam és püspökhöz nem méltó módon elküldtem mindenhová. Jól emlékszem, azt mondtam: tönkretették az országot, az egyházat, a rendemet, most pedig az én lelkemet akarják? Vegye tudomásul és jól jegyezze meg magának: ha a közelembbe jön, ha meglátom még egyszer, legyek bárhol is, én elkezdek kiabálni: „**Ávós! Fogják meg!**” Erre úgy megijedt, hogy lecsapta a kagylót és soha többé nem jelentkezett. Ő volt az Erős Lajos őrnagy.*

- No de ennek azért nyilván voltak korábbi előzményei is.

- *Hát persze. 1968-70-ben a teológiai főiskola hallgatójaként **sorkatonai** szolgálatot teljesítettem Baján, Budapesten és Sormáson. Baján az elhárító tisztek igyekeztek megkörnyékeezni a magamfajtákat. Megelégettem a zaklatást és szolgálati úton kívül meghallgatást kértem a parancsnoktól, Kocsis őrnagytól. Tisztességes református parasztyerek volt, megértéssel kezelte panaszomat, megígérte, hogy békén hagynak bennünket és meg is tar-*

totta szavát.

„Nem tudtam, hogy ilyet kitöltöttek rólam...”

*Amikor a hetvenes évek elején **útlevelet** kértem Nyugatra, előbb a budapesti útlevélosztályra hívtak be, aztán*

Győrbe, a megyei rendőr-főkapitányságra, ahol a III/III-as osztályon Modok Árpád főhadnagy érdeklődött a főapát választás kilátásairól, a monostoron beüli állapotokról, s igyekezett bemélni.

*Később azért szaglástak utánam, mert Szakos Gyula, székesfehérvári megyéspüspök felvett lehetséges **utódjai** listájára.*

*Igazán **püspökké való kinevezésem** idején szálltak rám. Akkoriban, 1988. november végén vagy december elején látogatott egyszer Pannonhalmára az Állami Egyházügyi Hivatal elnökhelyettese: Bugár Péter egy csoporttal. Ő beült Szennay főapát úrhoz, én pedig kalauzoltam a csoportot, melynek egyik tagja a végén megszólított: „Szeretnék a Perjel úrral valamikor négyszemkőzt beszélni.”- de akkor még nem tudtam ki szólított meg. Később bemutatkozott a valódi nevén: Erős Lajosnak mondta magát.*

*Mint utólag megtudtam, a BM III/III-1-a osztályáról jött. A kérés az volt, hogy a Bencés Tanulmányi Házunkban találkozzak egy filmes szakemberrel, aki elmondja a kérésüket. A kérés pedig az volt, hogy nézzek meg egy filmet és mondjak róla véleményt, mert a film veszélyes lehet az állam és az egyház viszonyára, sokat árthat annak. Tölgyessy Ágnes: „**A kövek beszélnek**” című filmjét kellett megnézni Gergely Jenő egyháztörténész professzor és sokak társaságában egy nyilvános filmbemutatóon a filmgyárban. Mindjárt rájöttem, hogy én már találkoztam Ágnessel, Pannonhalmán dolgozott a film felvételekor a szociális otthonban, onnan ismerte jól azoknak az öreg szerzeteseknek, szerzetesnőknek a keserves életét, 1945 utáni megpróbáltatásait, megaláztatásait, akiket megszólaltatott a filmjében, de oly hatásosan, hogy én a vetítés után könnyezve gratuláltam neki. Na-*

gyon nehezteltek rám ezért a „szakvéleményemért”.

*Akárcsak akkor, amikor 1989-ben esztergomi segédpüspökként Bécsben az Actio Catholicában nyilatkoztam a sajtónak a hazai változásokról, s arra a kérdésre, hogy miért oly lassú Magyarországon a katolikus egyház, azt válaszoltam: azért, mert a Belügyminisztérium túl aktív. Hazajöttem, ezt követően bejött egy ismerős pap és jóindulatúan figyelmeztetett: „**Jó lesz, ha befogod a pofád!**” Nyomban kihallgatást kértem az akkori művelődési minisztertől, Glatz Ferencről, s elpanaszoltam, hogy megfélemtettek igazmondásomért. Kutatóként tán tudod, hogy megsemmisített megfigyelési dossziémról azt mondták, akik még látták: tele volt „rendszerellenes” kritikai kijelentéseimmel. Más dossziém pedig nem található az ÁBTL-ben.*

„Figyelmeztettek: 'Jó lesz, ha befogod a pofád!'”

- Ezt több tartótiszt is elhitette beszervezettjével, aztán egyszer csak előkerült egy dosszié...

- *Kizárt dolog esetemben.*

- Hogyan nevezhettek ki püspöknek az előzőek ellenére?

- *A hatvanas évek elejétől a Szentszék keleti politikája (Ostpolitik) kompromisszumok sorát hozta a Kádár rendszer és az egyház között. 1964-es megállapodásuk után ha segíteni akartam egyháznak, akkor két dolgot nem tehettem: egyfelől **nem hagyhattam magam beszervezni**, másfelől **nem lehettem nyíltan államellenes**. ANy-nyi kritikát engedhettem meg magamnak, amennyivel még nem ártottam egyháznak, s amennyit az állam még tolerált. Ez volt a túlélés ára a Vatikán számára azért, hogy a keleti blokkba szorult diktatúrákban élő keresztények béklyóin lazíthasson, fönntarthassa az egyház hierarchiáját, hogy az egyház, ha visszaszorított módon is, de működésével, szentség szolgáltatásaival a hívek javára legyen. Ugyanakkor az állam nélkül nem volt kinevezés, az Állami Egyházügyi Hivatal szorosan együttműködött a pártszervezetekkel, a politikai rendőrséggel és a helyi hatóságokkal, teljes kontroll alatt tartották a magyarországi egyházakat, szerzetes rendeket. Magam sohasem készültem püspökkinevezésre, szerzetes akartam lenni Pannonhalmán.*

- Püspöki kinevezésedet 1988. december 23-án kaptad meg...

- ... és 1988. december 30-án déli 12 órakor jelentették be a Kossuth Rádióban, majd 1989. február 11-én szenteltek püspökké Esztergomban.

Hogyan maradt meg a bencés rend?

- Régóta foglalkoztat a kérdés: a szerzetes rendek 1950. június 1-én történt feloszlásakor miért tettek kivételt a bencés renddel, hogyan, milyen kompromisszum árán vészelte át a diktatórikus döntést ?

- *Ezen én is sokat gondolkoztam. De sokat is hallottam Jámbor Mike alperjel atyától, aki ott volt az állam és a püspöki kar közötti tárgyalásokon Sárközy főapát úr jobb kezeként. Egy kicsit visszanyúlok időben, ahogy ezt a filmünkben is tettem. 1946 tavaszától a politikai rendőrség tisztjei az egyházi iskolákban, kolostorokban fegyvereket rejtenek el, melyeket a házkutatások során megtalálnak, hogy aztán a legszigorúbb megtorlásokkal büntessék az egyházakat.*

[Páter Kiss Szaléz ferences atyát és több növendékét szovjet katonák meggyilkolásának koholt vádjával Gyöngyösön letartóztatják. A Conti utcai börtönben kínzásokkal beismerő vallomást kényszerítenek ki a diákokból. Péter Kiss Szalézt és három kiskorú tanítványát kivégzik.]

-*1948 június 16-án a parlament megszavazza az egyházi iskolák államosítását. 6505 iskolát, 98 tanítóképzőt és liceumot, 113 egyházi gimnáziumot államosítanak. 225 pap és szerzetes ül a börtönökben ártatlanul.*

1950 június 1-én határoznak a szerzetes rendek felszámolásáról.

[1950 nyarán ávosok jelennek meg a szerzetes házakban, lehetőleg éjjel kettőkor, amikor a város vagy a környék alszik, összegyűjtik a rendházban lévő szerzeteseket, akik már előtte 24 órával készenlétben vannak menetfelszerelésben és a legszükségesebbeket összekapcsolva, majd elszállítják őket az internáló táborokba. Június első napjától folyamatosan hurcolják el a szerzete-

seket. Egyetlen éjszaka, június 19-én 2000 szerzetest internálnak. A felosztatás körülményei brutálisak mindenütt: bencéseknel, ferenceseknél, piaristáknál, pálosoknál.]

- Mi történt volna ha a püspöki kar nem engedelmeskedik a nyomásnak?

- *Akkor a szerzeteseket Szibériába szállították volna. Megfélemlítések, hatalmas politikai nyomás alatt 1950. augusztus 28., illetve 29-én a kormány aláírja a megengedést a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciával.*

Egy héttel később, szeptember 7-én a szerzetes rendektől megvonják a működési engedélyt. 11. 538 szerzetesből több mint tízezer válik földönfutóvá egyik napról a másikra.

*Van azonban a megállapodásnak egy sajátos záradéka. **Négy szerzetes rendet meghagy a kormány, ezek a bencések, a ciszterciek, a piaristák és a szegény iskolanővérek.** Rájuk részleges felosztatás vár, csökkentett létszámmal, kevesebb iskolával.*

- De a ciszterciek helyére hamarosan a ferencesek kerülnek...

- *Igen, mert a ciszterciek ellen (akiknek egyébként a bencések után a legtöbb iskolájuk volt) újabb konstruált pert készítenek elő. Miután a rend pénzét jószágigazgatójuk kimentette – volt a szóbeszéd - Svájcba, októberben le tartóztatták **Endrédy Vendel** zirci apátot. **Rákosi Mátyás** Endrédyt tartotta **Mindszenty József** esztergomi érsek titkos tanácsadójának.*

[Endrédy Vendel visszaemlékezéséből: „Engem akkor egyenesen az Andrássy út 60-ba vittek. Nem gondoltam volna, hogy egy 56 éves embert úgy össze lehessen verni, rúgni, válogatott

kínzóeszközökkel megkínozni, injekcióval úgy elkábítani, hogy megfosztják akaraterjétől. Vallattak nagyfeszültségű árammal, elektrosokkal; lábujjhegyen kellett állnom, alatta szöges deszka, jobbról, balról izzó rezsó, hogy egyenesen álljak. Meztelenre vetkőztettek, tornáztattak föl-le egy fiatal ávós lába előtt, amelyet minden lehajlásnál meg kellett csókolnom mindaddig, amíg össze nem estem.”]

- *Az ötvenes években a kommunista diktatúra 1300 papot, 940 szerzetest, 2200 szerzetesnővért börtönzött be.*

- Tehát törölték a négy megmaradó szerzetes rendből a cisztercieket, helyükre meglepetésre a ferencesek kerültek, akiknek iskolájuk sem volt. De miért tettek első helyen kivételt a bencésekkel?

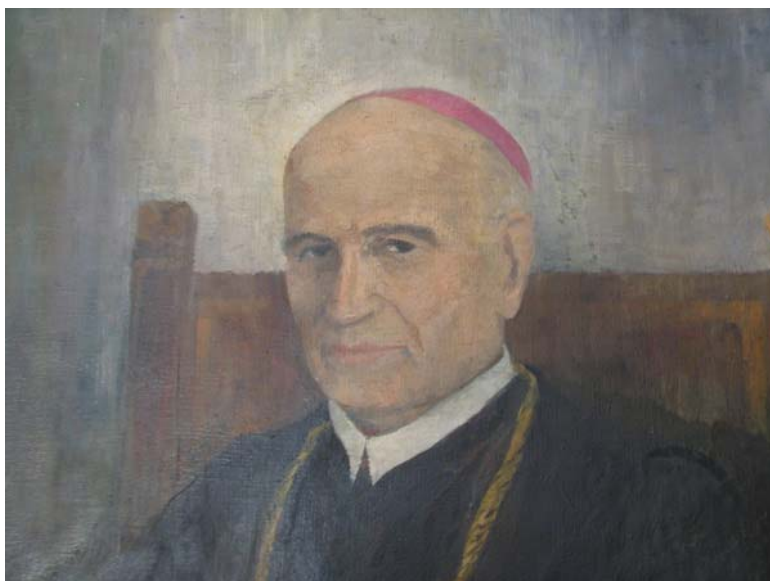
- *Két okot látok – válaszolja Asztrik. A bencés rend volt a legősibb rend és a legnagyobb iskolafenntartó. Apátságaink: Pannonhalma, Tihany, Bakonybél, Celldömök, Zalaapáti; kilenc iskolánk: egy főiskola Pannonhalmán, gimnáziumok: Pannonhalma, Sopron, Győr, Esztergom, Csepel, Pápa, Kőszeg, Révkomárom. 250 felszentelt szerzetes paptanár és 50 növendék. 26 plébániánk volt.*

- Mit jelentett a részleges feloszlatus?

- *A rend kétharmada egy tollvonással kereten kívül került 1950-ben. Oktatás két helyen maradt: Pannonhalmán és Győrben. Azért, hogy e szörnyű csonkítást követően ne valami velünk nem összeegyeztethető intézmény kerüljön az apátság falai közé, Sárközy Pál főpát úr (1947-1957) vállalta, hogy a feloszlatus szerzetesrendek egyik idős otthonát állami szociális otthonként Pannonhalmán rendezzék be a kolostor északi szárnyában.*

[1951-től szinte az utolsó időkig megközelítőleg 100 szerzetest zsúfoltak be ide a legkülönbélebb rendekből. Itt éltek és haltak

a jezsuita atyák, Kelet-Közép_Európa legnagyobb jezsuita kolostora a 60-as, 70-es években Pannonhalma volt. Itt halt meg Endrédy Vendel ciszterci apát, továbbá ferencesek, ciszteriek, verbiták, szaléziek, kapucinusok, irgalmasok. Ha valaki ellátogat ma Pannonhalmán a városi temetőbe, mint a katonasírok a II. világháború csatái után, ott nyugszanak eltemetve a magyar katolikus egyház szerzetesei, akik 1951-től napjainkig itt Pannonhalmán haltak meg.]

Sárközy Pál

Hitvallók és ügynökök

- Hogyan éltek meg az ÁEH és az állambiztonság állandó jelenlétét?

- *Egy állami megbízott állandó jelleggel itt lakott, felügyelte a terepet, információkat gyűjtött, átnézte a főapát postáját. Érdekelte az állambiztonságot minden mikro szerveződés, milyen kapcsolatot tartunk a római*

hatóságokkal, nem veszünk-e fel titokban utánpótlást. Megfigyeltek és figyeltettek, beszerveztek és sajnos rendtársaim néha egymást figyelték. Monsberger Ulrik kormányzó perjel atyánk telefonjában lehallgató készülék volt. A főapáti lakásba is állandóan beszerelték, amit Legányi Norbert főapát úr nagyon radikálisan eltávolított a hatóságok erős rosszallását kiváltva ezzel. Jámbor Mike soha nem beszélt szobájában velünk. Ha bementünk hozzá, s beszélni kezdtünk, azonnal a rádiójához nyúlt, bekapcsolta, mondván: „Tudjátok, szeretem a bécsi muzsikát...”

- A püspöki konferencia pedig mindezt tehetetlenül, némi beletörődéssel nézte...

- A katolikus egyház magas erkölcsi elvárásai nem mindig teljesíthetőek, mert emberek vagyunk és törekények. Ha egy pap, szerzetes vagy keresztény hívő a pénz, a karrier, a szexualitás területén valahol érzékeny vagy akár bukott, akkor már zsarolható. Az állambiztonsági szolgálat erre a bomlasztó pszichológiára építve próbálta megközelíteni a bencés rendet is. De ha ilyen nem volt, akkor akár hírbe is hozták a rend tagját, vagy olyan helyzetet teremtettek, melyet ennek érdekében kihasználhattak.

- Nem tapasztalom, hogy a Lénárd Ödön Alapítvány múlt feltáró munkája gyorsabban haladna azóta, amióta lemondta a kuratórium elnökségéről.

*- Csak ismételni tudom: bűnbánat és a múlt bevallása nélkül nincs megtisztulás. Csak olyanban bízunk, akiről feltételezzük, hogy tiszta. Ha nem szerezzük vissza hitelességünket, nem leszünk képesek megújulni és ismét elnyerni a társadalom bizalmát. **A bűnt nem elhallgatni, elkenni, elsimítani kell, hanem nyíltan megbánni. Ha***

nem mi magunk tárjuk fel múltunkat, megteszik helyettünk mások. Erkölcsi adósságunk rendezésére 1990 óta nyitva áll az ajtó, mégsem tártuk elég szélesre.

[Lénárd Ödön: „Elmaradt az egész magyar társadalom vértelen, de tisztességes megtisztulása. A mostani egész átvilágítás a komédiája ennek a tisztulásnak. De pontosan ugyanúgy elmaradt a magyar egyházban is. És ahogy a közélet azt sírja, a mai magyar egyház ezt sírja. És nem véletlen maradt el sem ott, sem itt.”]

Némi emlékeztető: 1988-ban, abban az évben, amikor Várszegi Asztrikot kinevezik püspöknek, a **Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 13 tagja közül 10 volt állambiztonsági hálózati személy**, a Konferencia elnökét: **Paskai László** bíborost 1972. június 3-án szervezte be a BM Állambiztonsági Főcsoportfőnökség III/III-1-a osztályáról Bozsik László őrnagy hazafias alapon „Tanár” fedőnéven a római katolikus egyházi reakció elhárítására. „Tanár” titkos megbízott jelentései az M-37075 sz. dossziében olvashatók az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában.

Egy másik jellemző adat: a **II. Vatikáni Zsinatra** (1962-1965) Rómába utazott magyar egyházi küldöttség tagjai közül az I. ülészak idején a küldöttség (9 fő) **háromnegyede volt ügynök**, a II. ülészakon (15 fő) a kétharmada, a III. ülészakon (14 fő) a fele, a IV. ülészakon (13 fő) szintén a fele. A nem hivatalosan jelen volt magyar katolikus újságírók mindegyike állambiztonsági hálózati személy volt.

- Az egyházi besúgók még nem kértek bocsánatot, akár csak a Vatikán a kommunista hatalommal kiegyező Kélet-politikájáért. A magyar felső papság fele fertőzött volt. Milyen mentális állapotban van ma a katolikus egyház nálunk?

- *A múlt kicsúszott a kezünkből. Gyöngék vagyunk, szegények, lelkileg lerongyolódva. De a jelen és a jövő még megmenthető. Nemcsak jajgatni kell, szidni a múltat, hanem építkezni, erősödni is. Csendesesen, derűvel, hittel,*

reménységgel. A jajgató, jámbor kereszténység nem vonzó a mai világban. De a minden nap győzedelmeskedni akaró sem. Fordulj el magad a rossztól, s ne elégedj meg kevesebbel, mint a teljes élet. Az evangélium útmutatása szerint holnaptól elszántabban törekedj a kiteljesedő életre! Ez az igazi kiút.

„A múlt kicsúszott a kezünkből.”

Hozzászoktunk a párturalomhoz

- A hívők vallásosságára hogyan hatnak a különböző válságok, a napi megélhetési gondok?

- Az ateista **lenini út tévedése** az volt évtizedeken keresztül, hogy ha a kollektivizmus sablonos, uniformizált keretei között megváltoztatják a társadalmat, az majd később kívülről megváltoztatja az embert is. Rossz ez a sorrend, mert noha az út széles, tetszetős és sokan pró-

*báltak menetelni rajta, mégis a pusztulásba visz, mint láttuk, a társadalmi béktelenséget az egyén belső béktelenségévé tette. A keskenyebb úton kevesebben járnak, ám ez a belső út vezet az élethez, ez ad belső szabadságot, harmóniát, noha fegyelmet követel, rendet. **Nem a hit van válságban, hanem az a felfogás, mely szerint minden a pénztől, a vagyontól, a hatalomtól, s a kapcsolatoktól függ.***

- Az igazi közösségekhez az egyénen keresztül vezet az út, de az új kollektívizmus mindig új formákban üti fel a fejét, például egy-két párttal való kötelező együttműködés-ként, s ez azért is tetszetős, mert az egyénnek így nem kell felelősséget vállalnia tetteiért, felmentést kap attól a kollektívától, melyhez átmenetileg csatlakozik.

- *Hozzászoktunk a párturalomhoz, ahhoz, hogy odafönt gondolkodnak helyetted, neked csak végre kell hajtani a határozatokat, holott **a hívő embernek és a nemzetnek is önmagával kell együttműködnie**, ebben teljesedik ki szabad választása, miközben keresi, de nem birtokolja az igazságot.*

Itt az órákra nézünk. Harminc percünk maradt az esti imáig, a templomban 19 órakor kezdődik a **vesperas** és pontosan 19.25-ig tart. Nem késhet el egyikünk sem. Azért még megjegyzem:

- Sok irigyed van, néhányan nehezen viselik sikereidet...

- *Atyai nagymamámtól egy életre megtanultam az útravalót: „**Kisfiam, inkább legyen száz irigyeseid, mint két szánakozód!**” Ehhez tartom magam.*

- Gyerekkorodban mivel töltötted szabad óráidat, mi akartál lenni?

- *Rengeteg dologgal foglalkoztam: atletizáltam, zongo-*

ráztam, kertészkedtem és gazdálkodtam, érdekelt a galamb-és baromfitenyésztés és állatszelidítő is akartam lenni. Sokat olvastam.

Vesperas: esti ima

Teát iszom, s mert még haza kell vezetnem kis kocsimat a Cseider völgyi zárandokházhoz, csak formálisan koccintok azzal a szilvóriummal, melyet Asztrik hozott titkára, László esküvőjéről a Partiumból, Kárásztelekről, s mely bizonyára fajsúlyosan kitűnő, ha Nemeskürty tanár úr dicsérte, hisz ő pálinkaszakértő volt, mikor 1947-ben minden állásából kirúgták. A forgalmas pincészet kedvelt fehér borai – Rajnai Rizling, Sauvignon Blanc - is kiesnek, már csak azért is, mert Asztrik soproni létére ragaszkodik az ottani kékfrankoshoz, ritkán, magas rangú vendég esetén udvariasan egy-egy kortyot hörpint a helyi Pinot Noir-ból és a drága Infusio-ból.

Indulnunk kell a vesperasra – mondja Asztrik – a templomban üljetek le bárhol, a könyvet majd én odaviszem hozzátok, a

zsoltárok száma ki lesz írva. Tizenhét hívót számolok össze a padokban, feltehetően valamennyien helyiek, a szerzetesek ma este huszonketten az oltár körül.

Az esti ima ezen a napon is a szigorúan meghatározott sorrendben zajlik: indító fohász, himnusz, három rövid zsoltár, majd az arra adott válasz antifonákkal (keretvers), olvasmány, válasz (responsorium), Mária hálaének (Magnificat), könyörgések, Mi-
atyánk, áldás.

A vespervas végén Asztrik ismét odajön hozzánk, kikísér a templomból, s elbúcsúzik.

Csillagfényes éjszaka borul a Cseider völgyre, mire hazatérünk a Szent Jakab Házhoz. Napközben sok zarándok érkezett.

Bekapcsolom a magnómat és hajnalig hallgatom ismét Asztrikot.

„A fény nem azt jelzi, hogy nincs többé éjszaka, de azt igen, hogy hajnalodik és a sötétség legyőzhető.”

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató